

geWOON ANDERS

• VERENIGING GEMEENSCHAPPELIJK WONEN • NOVEMBER 2024

Cohousing Summit en twee cohousing projecten in Engeland

Een impressie van **de WooncoöperatieDag 2024**

Gemeenschappelijk Wonen en emancipatie
Interview met Zomer Zeijlemaker

INHOUD

- 02 Een impressie van de WooncoöperatieDag 2024
- 04 Cohousing Summit en twee cohousing projecten in Engeland
- 08 Aritzkuren
- 11 Collumn: De ALV, altijd spannend
- 12 Gemeenschappelijk Wonen en emancipatie
Interview met Zomer Zeijlemaker

Colofon

GEWOON ANDERS
is het blad van de Vereniging Gemeenschappelijk Wonen

Abonnementen en losse nummers
Zie info achterflap
Voor een proefnummer mail naar info@gemeenschappelijkwonen.nl

Redactieadres
Fuutlaan 21
2623 MX Delft

Redactie
Anna Dijkhuis
Flip Krabbendam
Ewoud Scheifes

Aan dit nummer werkten mee
Jitske Jonkman
Zomer Zeijlemaker
Cooplink

Foto voorkant
Cohousing project Engeland

Vormgeving
elmaryeaaij.nl

Druk
Drukkerij Pasklaar te Sittard

EEN IMPRESSIE VAN DE WOONCOÖPERATIEDAG 2024

Tweehonderdvijftig mensen zitten in de zaal als Wouter Veldhuis, rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving, op het podium stapt. Hij opent zijn keynote speech met een citaat van Nick Cave, die de avond daarvoor zijn concert besloot met *Peace and good tidings to all things*. Niet to all humans maar to all things. Die woorden passen bij de groep mensen tegenover hem, vindt Wouter. Het gaat namelijk over het besef dat wij als mens onderdeel zijn van de aarde, dat we het delen met elkaar, met de planten en de dieren, en dat we een verantwoordelijkheid hebben voor de planeet.

Naar anders en beter

In plaats van ‘meer en groter’ moeten we naar ‘anders en beter’. Wouter Veldhuis vraagt de zaal om de ogen sluiten en zich verbonden te voelen met de aarde, met iedereen en alles om hen heen. “Stel je een wereld voor met schone lucht, schoon water en toekomstige generaties die het net zo goed hebben als wij, of zelfs beter. Misschien wel met minder geld in de portemonnee maar wel met meer kwaliteit.”

Nabijheid is de sleutel

“We staan aan het begin van een noodzakelijke transitie van een economie gericht op welvaart naar een economie gericht op welzijn,” vertelt Wouter Veldhuis. “Welzijn gaat over de fysieke leefomgeving en de verbinding met

elkaar. Niet zaken afwentelen naar een volgende generatie, maar je verantwoordelijkheden nemen. Deze coöperatieve sector is daarin het voorbeeld. Nabijheid is de sleutel. Om met Jules Deelder te spreken: ‘De omgeving van de mens is de medemens.’”

“We staan aan het begin van een noodzakelijke transitie van een economie gericht op welvaart naar een economie gericht op welzijn,”

Onvermijdelijke toekomst

Zijn gedachten plaatst hij vervolgens in een breder kader. Zo gaat hij in op het feit dat we op weg zijn naar een

fundamenteel andere bouwcultuur met andere waarden, bouwtechnieken, esthetiek en eigenaarschap. Ook citeert hij filosofe en feministe Nancy Fraser: het gaat om herverdeling, erkenning en representatie. “Het zijn moeilijke tijden, maar wereldwijd kijken we een onvermijdelijke toekomst in de ogen,” besluit hij. “Hoe populistischer gestemd wordt hoe dichterbij de verandering,” Zijn speech ontlokt een groot applaus.

Verdieping in themasessies

Wouter Veldhuis’ woorden vormen een goede start om verdieping te zoeken op deelonderwerpen tijdens de themasessies. De groep splitst zich op om aan een van de negen themasessies van de ochtend deel te nemen. Geïnspireerd komen ze rond het middaguur terug voor een lunch en de meet & greet met onder meer andere initiatieven en twee banken, waarna ze met nieuwe energie de themasessies van de middag opzoeken. De sfeer is goed en de honger naar kennis is groot, iedereen doet actief

mee. Van ontwerpen tot financiering en van het vormen van een vereniging tot de combinatie van wonen & zorg: allerlei onderwerpen komen aan bod.

“Stel je een wereld voor met schone lucht, schoon water en toekomstige generaties die het net zo goed hebben als wij, of zelfs beter. Misschien wel met minder geld in de portemonnee maar wel met meer kwaliteit.”

Paneldebat

Na de themasessies volgt een paneldebat over wat en hoe woningcorporaties, banken en de overheid kunnen bijdragen aan de coöperatieve beweging. Ook de zaal doet mee. Conclusies zijn onder meer: Lokaal georganiseerde gesprekken met alle belanghebbenden zijn belangrijk, dat is inclusief bewoners, ontwikkelaars, financiers en ambte-

naren. Ze helpen bij het creëren van breed draagvlak. Ook werkbezoeken en dialoogsessies zijn waardevol om de dynamiek van wooncoöperaties te begrijpen. Daarnaast is het een kwestie van doen. De eerste keer dat een bank een wooncoöperatie financiert duurt het traject heel erg lang. Een tweede keer is het systeem er beter op ingericht en gaat het veel sneller.

Geslaagd besluit

Na het paneldebat stapt Tim Zeegers op het podium. Tim is improcabaretier en -zanger. Hij heeft alle plenaire sessies bijgewoond en naar aanleiding daarvan een lied geschreven. “We zetten de klokken gelijk, we nemen het initiatief. We bouwen en steunen elkaar, de toekomst is coöperatief,” luidt het refrein en het publiek zingt luidkeels mee. Het wij-gevoel zit er helemaal in en zo heffen we tot slot samen het glas op een coöperatieve toekomst.

Cooplink

CoWonen in actie

Cohousing Summit

En twee cohousing projecten in Engeland

Summit in Londen

Afgelopen oktober was er een 'summit' over cohousing, georganiseerd door het 'UK Cohousing Network'. Een bijeenkomst met een honderdtal bezoekers, onder wie architecten, ambtenaren en toekomstige bewoners, allen betrokken bij het realiseren van cohousing.

Onder de sprekers bevond zich ook uw auteur, met zijn kompaan Tijmen Kuiper, (Samen hebben zij het adviesbureautje CoWonen opgericht, om te adviseren over het ontwerpen van cohousing, of, zoals wij dat noemen: projecten voor gemeenschappelijk wonen)

'Marmelade Lane' in Cambridge

Om te overnachten had de organisatie slaapadressen geregeld in cohousing projecten. De eerste nacht was dat 'Marmelade Lane' in Cambridge.

Een project van 42 woningen met een gemeenschappelijke tuin, een speelstraatje en een gemeenschappelijk ontmoetingshuis.

Het speelstraatje, wij zouden het een woonerf noemen, werd duidelijk gebruikt door kinderen, terwijl plantenbakken en afschermingen vrijdbaar waren, om in noodgevallen toegang te kunnen verlenen aan brandweer en ambulance.

In de gemeenschappelijke tuin waren verschillende interessante plekken te

vinden. Zoals een vuurplaats omringd door strobalen. Ter beschutting. Als het weer kouder werd, voegde men strobalen toe, zodat de beschutting hoger werd.

Ook was er een moestuintje te vinden met plantenkas. Misschien wat klein voor een project van 42 woningen, maar niet iedereen is geïnteresseerd in een dergelijke voorziening.

Wat men ook in het leven had geroepen was een gemeenschappelijke winkel. De ruimte die hiervoor gebruikt werd was oorspronkelijk bedoeld voor het opbergen van een aantal kano's, maar toen de bewoner met de kano's het af liet weten ontstond het idee voor een winkel waar men gezamenlijk aangeschafte spullen kon kopen.

Wasmiddel, lotion en veel in bulk ingekochte organische etenswaren.

In een ander deel van het project had men een fitnessruimte ingericht, maar het meest opvallende waren de algemene voorzieningen in het midden van het project. Bestaande uit een grote hoge ruimte (die nog wat onbestemd aandeed), een keuken voor gezamenlijke maaltijden en een kinderruimte. Op de verdieping was dan nog voorzien in een woonkamer voor meer samenzijn met meer privacy en minder kinderen, een flexwerkruimte, een paar logeerkamers en een (hele kleine) sauna.

Onder de insteekverdieping bevond zich een eetruimte met daarachter de keuken. Groepsmaaltijden vonden regelmatig plaats, vier of vijf keer per

maand op wisselende dagen. Maximaal 25 bewoners kunnen mee eten. Dat is een behoorlijk aantal om voor te komen en daarom had men gekozen voor een serieuze, beroepsmatige aanpak. Voor elke maaltijd was er een werkgroep van 8 personen, voor verschillende taken. Boodschappen doen, koken, tafeldekken, tafels opruimen, afwassen en schoonmaken. En elke avond was dit een andere groep!

Dit project kent geen gemeenschappelijke ruimten op lagere schaalniveaus, zoals we die in Nederland kennen, groepen of clusters die van 5 à 10 personen die een eetkeuken delen. Schaalniveaus waar bewoners zonder formele werkgroepen en taakverdeling samen kunnen koken en eten.

Met enige trots werd ons het, naast

de opening naar de keuken, door de bewoners zelfgebouwde ‘tea station’ getoond.

Waar men in het ontwerp veel aandacht aan had besteed waren ‘overgangszones’ tussen de gemeenschappelijke gebieden en de privé woningen. Voortuintjes. Een voortuintje dat als buffer kon dienen maar ook als verbinding tussen het gemeenschappelijk groen en de woning, namelijk als je er plaats neemt, om een boekje te lezen of een beetje te kijken. Op dat moment kan er elk moment een praatje ontstaan met een projectgenoot die voorbij komt over het pad dat langs de tuintjes voert. Zien en gezien worden, en mogelijk een praatje, een spontaan contact.

Over een drempelgebiedje gesproken, daar had men ook voor gezorgd bij de

ingang van de centrale ruimte. Ook hier weer: zien en gezien worden en mogelijk een spontaan praatje. Kortom, een interessant project waar we met plezier rondgekeken hebben en overnacht.

Fotobijschrift Marmelade Lane

1. De plattegrond
2. Het speelstraatje
3. Beschutte plek met vuurplaats
4. Moestuin met kas
5. Drempelgebied naast toegang tot algemene ruimte.
6. Het ‘tea station’
7. Voortuintjes tussen de woonkamer en het gemeenschappelijke groen
8. Gezamenlijke ruimte met boven de intieme ruimte, de flexwerkplek en de logeerkamers
9. Opening naar de keuken

New Ground

In Londen hadden we de eer te mogen verblijven in een project dat opgezet was door en voor oudere vrouwen. Uniek in de UK. Een project van 36 woningen en appartementen met een mix van sociale huur en koop. Ook uniek in de UK. Ook hier weer alleen gemeenschappelijke ruimten voor het schaalniveau van het gehele project. Geen onderverdeling in groepen of clusters, lagere schaalniveaus van gemeenschappelijkheid.

De gemeenschappelijke ruimte wordt gebruikt voor een veelheid aan activiteiten, waardoor er nogal wat geschoven wordt met het meubilair dat ook achter een ‘muurbreed’ gordijn verstopt kan worden. Zo organiseert men er gemeenschappelijke maaltijden, filmavonden, yoga, gymnastiek en feesten.

Ook in dit project is gezorgd is voor een overgangszone tussen de gemeenschappelijke tuin en de woonkamers op de begane grond. Een zône om afstand te houden tot het gemeenschappelijk gebied, tevens een plek om, zittend voor de eigen woonkamer, te zien en gezien te worden. En spontaan een pra-

tje te maken met een voorbijkomende projectgenoot. Ook in de gemeenschappelijke tuin zijn op vele plaatsen zitjes ingericht. Wie door de tuin wandelt kan hier even gaan zitten, en misschien dat een andere bewoner die in de tuin aanwezig is er dan even bij komt zitten. Een spontane ontmoeting.

Opmerkelijk detail: wat een grasveld lijkt is in feite een veld van klavertjes. (klavertjes vier zijn er, na lang zoeken, helaas niet aangetroffen). Het voordeel is dat zo’n veld niet gemaaid hoeft te worden, terwijl deze begroeiing ook beter is voor de waterhuishouding en de biodiversiteit.

En last but not least: ook in dit project zien we een moestuin, in het driehoekige gedeelte van het terrein, achter het gemeenschappelijke groen.

Een project met alleen ouderen houdt een risico in, vooral als de spreiding over de leeftijden klein is, bijvoorbeeld als het merendeel van de bewoners tussen de zeventig en de tachtig jaar wordt. Als zij wat meer hulp nodig zullen hebben, wie zal die hulp dan verlenen? Op dat moment wordt het ook

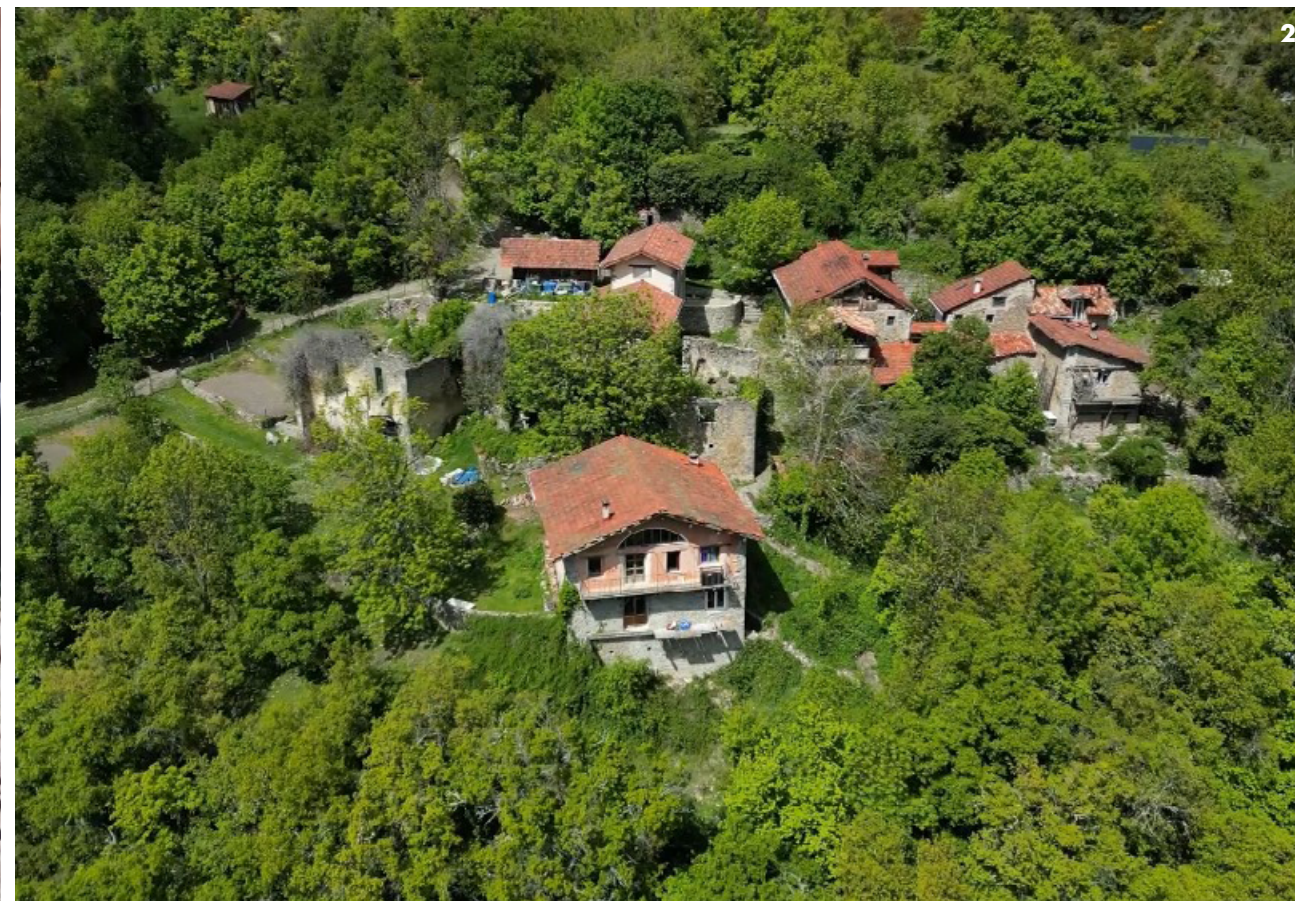
moeilijk om relatief jongere bewoners, van tussen de vijftig en de zestig aan te trekken. Die zullen zich gesteld zien voor een immense taak.

Het is dus zaak vanaf het begin te zorgen voor een gevarieerde opbouw van de bewonersgroep, wat de leeftijden betreft. Of om het project open te stellen voor alle leeftijden. Maar dan zal het specifieke karakter van een groep van ouderen verloren gaan. Cohousing New Ground maakt zich nog weinig zorgen. Als zeldzaam en bekend project in de UK staat de wachtlijst vol enthousiaste dames.

FK

Fotobijschrift New Ground

10. Gemeenschappelijke ruimte naast de ingang
11. De moestuin met aan de linkerkant verhoogde bakken om het bukken te beperken.
12. Gemeenschappelijke ruimte
13. Klavertjes en overdekte buitenruimte
14. Een van de vele zitjes
15. Aangrenzende keuken van de gemeenschappelijke ruimte

ARITZKUREN

“Illegaal? Ik noem het liever a-legaal”, zegt Sandra met een grijns. Zij is een van de drie oorspronkelijke bewoners van het gekraakte Baskische dorp Aritzkuren. ‘Dorp’ is ook een ruime benaming voor het gehucht van vier huizen, diep verscholen in de uitlopers van de Pyreneeën. Maar het was precies de plek die een groep jongeren dertig jaar geleden zocht: een vervallen dorp. Een ruïne zelfs. Sandra Ruíz: “Vrijheid wilden we. Weg van de consumptie-maatschappij en dus ook ver weg van de bewoonde wereld. Een alternatief opbouwen.”

Ik logeer twee weken bij deze woongemeenschap. Aritzkuren vond ik via vrijwilligersorganisatie WWOOF (<https://www.woof.net>) want in voor- en najaar trek ik altijd als wwoofers naar Spanje of Italië. Zelf woon ik bij Centraal Wonen Opaalstraat in Nijmegen, dus off-grid en zelfvoorzienend leven heeft mijn belangstelling. Tel daar bij op dat ik film en blog voor mijn foodblog (slowfoodies.nl) en het plaatje is compleet.

Alles delen

Was Aritzkuren in het begin nog een vrij losgeslagen hippiegemeenschap (“iedere avond feest”), toen de eerste kinderen werden geboren werd de groep snel volwassen. Opeens was het niet genoeg meer om je eigen huis te bouwen en je eigen groente te oogsten: de groep had organisatie nodig. En hygiëne, bekent Sandra.

*“Illegaal? Ik noem het liever a-legaal”,
zegt Sandra met een grijns.*

Strenge idealen maakten plaats voor praktische oplossingen. Fossiele brandstof was een tijd lang taboe, maar dat veranderde toen een motorzaag en een auto toch wel erg handig bleken. Vandaag de dag kent het collectief een stuk of tien bewoners: drie mensen wonen er vanaf het begin, twee gezinnen zijn nieuw. Allemaal hebben ze een eigen woning, maar ze delen veel: er is maar één badkamer en één keuken. Alle

inkomsten gaan in een gemeenschappelijke pot en ze voeden zelf hun kinderen op. Eén ruimte is zelfs als schoolje ingericht; als er veel kinderen zijn huren ze een onderwijzer in.

Werkt het?

Best close dus, voor volwassenen. In Nederland is delen van keukens en badkamers meer iets voor jongeren; de commune met gezinnen zijn we ontgroeid. Zijn ze dan zo bijzonder daar in de bush-bush van noord-Spanje? Ja en nee, merkte ik. Aan de ene kant zijn er in de dertig jaar van het collectief veel mensen gekomen, maar ook weer vertrokken. “Honderden”, zegt Sandra zelfs. Geen klik, ruzies, andere behoeftes: niets menselijks is hen vreemd. Bewoners vertrekken omdat ze met meerdere kinderen toch liever een gewone school willen, omdat ze een nieuwe liefde vinden of op zoek zijn naar een andere leefstijl. Zo was er een stel dat uit de stad kwam en het liefst makkelijk met zakjes en pakjes kookte. Best een uitdaging als er alleen houtovens zijn (hout hakken!) en je met

een fourwheeldrive een half uur lang de berg af moet hobbelen. Dat werd hem niet.

Baskisch

Toch blijft het krakersleven trekken, want tot mijn verbazing zijn er een stuk of tien van dit soort woongemeenschappen in de buurt. Zoals gebruikelijk bij collectieven: allemaal wat anders van karakter. Vaak een handjevol mensen die min of meer zelfvoorzienend leven, soms meer een Centraal Wonen-constructie in een kooppand. Met klinkende Baskische namen als Zazpe, Gardalaín en Aizkurgi. Want ook al zijn we formeel in de provincie Navarra, heel vroeger was Baskenland een stuk groter en autonomer.

Die eigengereidheid van de Basken maakt het illegaal bezetten van dorpen ook makkelijker dan in andere delen van Spanje.

Fotobijschrift

1. De bouw
2. Het dorpje
3. De bewoners
4. Gari haalt brandhout
5. Jitske Jonkman
6. Txiki en Sandra op de markt
7. Hout opslaan bij de eetzaal

Die eigengereidheid van de Basken maakt het illegaal bezetten van dorpen ook makkelijker dan in andere delen van Spanje. Op de hoogvlakte bij Madrid kun je als kraker in de cel belanden, maar Aritzuren heeft een deal met de lokale overheid: als ze het bos om hun dorp onderhouden mogen ze er vrij bomen kappen.

Het blijft een hele klus om allemaal met gelijke inzet te werken. Het zijn de splitszwammen van ieder collectief: opruimen, schoonmaken, geld.

Inkomen delen

De economía comun draait op klussen bij derden en de productie van cosmetica en medicijnen met natuurlijke ingrediënten. Ze kunnen inmiddels goed bouwen, en cosmetica maken hebben ze zichzelf aangeleerd. Iedere

dag staat er wel weer een grote pan met kokosolie op het vuur en zodra de zon schijnt plukken we tijm, calendula en bloesems van de meidoorn. De twee bewoners met de beste verkoopbabbel staan in het weekend met de crèmes en zeepjes op de markt. Ze kunnen er van leven: er zit op dit moment 15.000 euro in de pot. Maar conflicten over geld zijn er natuurlijk ook. Het blijft een hele klus om allemaal met gelijke inzet te werken. Het zijn de splitszwammen van ieder collectief: opruimen, schoonmaken, geld.

Spelen

Wellicht ligt het aan de andere manier van opvoeden, maar het valt me op dat de kinderen opvallend veel met elkaar spelen. De puberjongens trekken op met de meisjes van negen en elf, en op verjaardagen doet het hele dorp een middag lang spelletjes. De cadeau's zijn veelal zelfgeknutseld (vliegtuigjes, een toverstaf). Moeder Cristina over

haar keuze om de kinderen zelf op te voeden: "Ik vind onze kinderen vrijer dan de kinderen die naar school gaan. Vooral vrij van al die consumptienormen. En ze spelen meer buiten. Maar onze oudste zit wel 's nachts te gamen. Dat dan wel weer."

Jitske Jonkman

Video en blog:

slowfoodies.nl/zelfvoorzienend-leven-in-spanje

Ook als WWOOF-vrijwilliger naar een Baskisch ecodorp?

Zoek op wwwoof.es/nl onder Navarra naar Aritzuren, Urniza, Rala en Aizkurgi.

Bij Arterra (arterrabizimodu.org) en Lakabe (lakabe.org) kun je cursussen volgen.

De ALV, altijd spannend

Ewoud Scheifes

COLUMN

Een vereniging kent statuten, een bestuur en natuurlijk leden. Een keer in de twee maanden komen de leden - lees: gemiddeld een kwart van het ledenbestand - bij elkaar voor de Algemene Ledenvergadering, de ALV. Bij ons is dat altijd op zondagochtend, rond de klok van elf. Ik hoor van oudere bewoners regelmatig verhalen over ALV's die uren duurden voordat er een besluit viel. Verhalen over felle discussies, slaande deuren en (e)moties van wantrouwen. Tegenwoordig is het een stuk saaiër. De ALV duurt al met al krap één uur en de stemmingen verlopen soepeltjes. De laatste meer heftige vergaderingen waren in de aanloop naar en tijdens de renovatie van ons Aardrijk. De overstap van gasketel naar warmtenet, isolatie van woningen, installatie van zonnepanelen en uiteindelijk ook het schilderen van de buitenkant maakten nogal wat los. Het werk zorgde uiteraard voor overlast en de een kan daar beter tegen dan de ander. Daarnaast vloog tijdens het dakdekken een deel van de bitumen aan de oostkant in de fik, met allerlei vervelende gevolgen voor de direct betrokken bewoners (ikzelf woon 'op west'). Het herstelproces duurde belachelijk lang, doordat woningbouwvereniging en aannemer naar elkaar bleven wijzen over wie nou waar verantwoordelijk voor was.

Terug naar de ALV. Mijn eerste ervaring hiermee was niet standaard. Ik kwam in de begintijd van corona in 't Aardrijk wonen. De ALV ging online. Af en toe houtjestouwtjeswerk, slechte verbindingen,

ongemak, maar al met al sloeg de vereniging zich daar goed doorheen. Maart 2022 startte de renovatie, tijdens het laatste staartje corona. Op het eind van de renovatie was er ophef over de keuze van de kleur van de serredeuren. Een werkgroep had zich daarover gebogen, een voorstel kwam ter stemming en werd aangenomen. En daarna waren de rapen gaar. Een bewoner, die niet blij was met de keuze, hield op eigen initiatief een enquête en presenteerde het resultaat als de mening van de meerderheid van de bewoners, terwijl het gros niet eens met de enquête had meegedaan. Het ALV-besluit werd na vele en lange discussies uiteindelijk 'on hold' gezet en er kwam een nieuwe stemming. Veel gedoe, emotie, frustratie. Dit alles zorgde er voor dat er een tijdelijk werkgroep communicatie in werd gesteld die onderzocht hoe we dit soort zaken in de toekomst kunnen voorkomen. Dat resulteerde in een voorstel voor een betere procedure bij het indienen van plannen.

Nu snapt de gemiddelde Aardrijker best dat er regels nodig zijn om met een grote groep mensen in zo'n immens pand samen te wonen, maar dit mag natuurlijk niet teveel invloed hebben op de individuele vrijheid van de bewoner. Dus elke lid van de woonvereniging heeft de vrijheid om voorstellen te doen die betrekking hebben op het functioneren van de vereniging en de werkgroepen en t.b.v. onderhoud, verbetering en gebruik van de algemene ruimten (bar, werkplaats, eetruimte e.d.). Maar er zijn nu grenzen ingesteld. Als het onderwerp van het voorstel valt onder de verantwoordelijkheid van een van de werkgroepen, moet er eerst overlegd worden met die werkgroep. Dit om te voorkomen dat persoonlijk initiatief de plannen van de werkgroep zelf doorkruist. Daarnaast mag je niet voorbijgaan aan de aanwezige expertise in die groep. Als de werkgroep niet mee wilt werken, staat het de initiatiefnemer(s) vrij om het plan alsnog tijdens de ALV in te dienen. Het voorstel wordt tijdens een aparte info-bijeenkomst een paar weken vooraf aan de ALV voorgelegd aan de leden van de vereniging. Er wordt gediscussieerd, bijgesteld en fine getuned en dat voorstel wordt ingediend bij de ALV. Als het voorstel tijdens de ALV is aangenomen, gaat een bedenktijd van drie maanden in voordat er een wijziging op dit voorstel kan worden ingediend. Deze bedenktijd geldt ook indien een plan of voorstel is afgewezen. Sinds de invoering van deze regels is het rustig. Het blijkt dat na drie maanden de discussie zo goed als uitgedoofd is: men heeft er vrede mee. Het maakt het er niet spannender op, maar wel een stuk relaxter.

Zelf ben ik geen vergadertijger. Tijdens de ALV zit ik ergens achterin, het liefst aan de bar, al dan niet begeleid door een andere backseater. Als de Brabantse variant van Statler en Waldorf commentariëren wij wat we voor onze ogen zien gebeuren. Dit soms tot irritatie van L., de nestrix van ons rijk en met haar man een van de oudste bewoners. Zij heeft al heel wat discussies zien sporen, ontsporen en doodlopen. Onlangs vroeg ze tijdens de rondvraag of die Muppets aan de bar bij de volgende vergadering niet vooraan gezet kunnen worden. Ik denk dat we de werkgroep communicatie maar eens uit de mottenballen moeten halen. Iedereen in het proces heeft zijn rol en dat moeten we bestendigen. Om te voorkomen dat we anders gaan roepen: "Je mag ook niets meer, tegenwoordig..."

Of om met Walldorf & Stadler te spreken: "That was wonderful, bravo, I loved that, it was great. It was pretty good, well, it wasn't bad. There were parts that weren't very good, though. It could have been a lot better. I didn't like it. It was pretty terrible. It was bad, it was awful. Get them away! BOEHHHH!!!"

Mieremet, Rob / fotocollectie Anefo. Dolle Mina protesteert op de Dam, 30 januari 1971.

Gemeenschappelijk Wonen en emancipatie

Interview met Zomer Zeijlemaker

Gemeenschappelijk Wonen, of ‘Centraal Wonen’ zoals het oorspronkelijk genoemd werd, is ontstaan in een tijd van grote tegenstellingen. Aan de ene kant werd het gezinsleven ter discussie gesteld door lieden die deze woonvorm veel te beperkend vonden, tegelijkertijd konden vrouwen ontslagen worden als zij trouwden, omdat zij geacht werden kinderen te krijgen en daarvoor te zorgen. Lies van den Donk-Dooremaal kende dit al; als 36-jarige moeder van 3 had zij dit al meegemaakt, maar tegen de tijd dat ze CW introduceerde was ze weer aan het werk gegaan. Zij plaatste de volgende advertentie in een landelijk dagblad:

Wie ontwerpt een wooneenheid met een centrale keuken en een eetzaal, een centrale wasserij, een kindercreche, studieruimte, gezamenlijk te gebruiken

logeerkamers, en daarboven of daaromheen eigen kleine wooneenheden voor elk gezin: een woonkamer, wat slaapkamers, een piepklein keukentje een douche en toilet?

Deze advertentie had grote gevolgen. Een landelijke beweging kwam op gang, met als resultaat een groot aantal ‘centraal Wonen’ projecten. Wat hebben deze projecten bijgedragen aan de emancipatie van de vrouw? En was deze woonvorm ook voor anderen betekenisvol, Ziedaar de onderzoeksvraag van de scriptie waar Zomer Zeijlemaker deze zomer op afstudeerde. Gewoon Anders interviewt haar.

Hoe ben je ertoe gekomen om deze vraag te onderzoeken

Een klein beetje bij toeval, maar ook vooral heel erg uit persoonlijke inte-

resse. Ik heb altijd al interesse gehad in alternatieve woonvormen zoals kraken, zo ben ik nu ook bezig met een project over de Nieuwmarktkrellen in 1975. Bij CW ben ik gekomen toen ik voor mijn studie een eerder onderzoek deed naar vrouwenemancipatie en ongehuwd moederschap binnen de commune en de woongroep, twee woonvormen die ik wel al kende. Bij dat archiefonderzoek kwam ik een krantenartikel tegen over CW waarin Lies van den Donk werd geïnterviewd. Dit wekte mijn interesse en ik ben meer krantenartikelen gaan opzoeken, want ik vond het opmerkelijk dat ik in mijn literatuur- en archiefonderzoek over de woongroep en commune nog niks tegen was gekomen over CW.

In de artikelen benoemde Lies haar wens om mee te doen aan de maat-

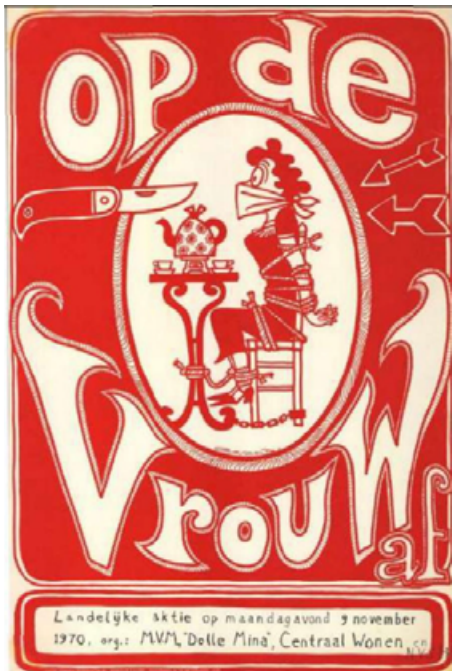
schappij, om niet alleen thuis te zitten en alleen verantwoordelijk te zijn voor de verzorging van kinderen en huis. Ik zag hierin een sterke verstrengeling met de waarden van de tweede feministische golf, zoals:

- Zelfontplooiing
- Gelijktelling van groepen (e.g. onvolledige gezin)
- Buitenshuis kunnen werken

Tot mijn verbazing was er niks terug te vinden over de connectie tussen CW en het feminisme, terwijl het ontstaan van CW vrij letterlijk samenviel met het opkomen van de tweede feministische golf! Daarom heb ik besloten hier mijn scriptie over te schrijven.

Wat ik heb gevonden is dat er een aantoonbare connectie bestaat tussen de waarden van CW en die van bijvoorbeeld Dolle mina en MVM.

Wat ik heb gevonden is dat er een aantoonbare connectie bestaat tussen de waarden van CW en die van bijvoorbeeld Dolle mina en MVM. (Man Vrouw Maatschappij) Een belangrijke reden hiervoor is dat er mensen waren die zowel lid van Dolle Mina en/of MVM, én CW waren, bijvoorbeeld Mariken Troostheide, een vrouw die actief was in al deze groepen en in 1970 al actief bezig was met een netwerk van gelijkgestemden opzetten. CW heeft

Affiche ‘Op de vrouw af’, 9 en 10 november 1970, Opland (Collectie IAV-Atria).

ook samengewerkt met Dolle Mina en MVM voor een landelijke actie “op de vrouw af”, op een infomarkt waar leden van CW-werkgroepen uit het hele land aanwezig waren om de voordelen van gemeenschappelijk wonen voor vrouwen uit te leggen. CW hield zich dus bewust bezig met vrouwenemancipatie.

Wat Lies van den Donk-Dooremaal voorstelt is eigenlijk een manier om met andere vrouwen samen te werken, beurtelings te koken en op de kinderen te passen, zodat zij tijd vrijmaken om te werken. Heeft dat ook gewerkt?

Ja en nee; wat je ziet in de gerealiseerde projecten in die periode is dat de bewoners eigenlijk per definitie al meer bezig zijn met een gelijke verdeling, dus mannen helpen vaker mee dan in een ‘traditioneel’ huishouden, er wordt veel op toerbeurt gewerkt. Maar waar het beurtelings koken bijvoorbeeld meer tijd geeft in de avonden, ben je ook meer tijd kwijt aan het organiseren van het collectief.

Structurele opvang voor de kinderen werd vaker niet dan wel gerealiseerd, grotendeels door externe factoren zoals beleid; vanwege de regel van woon/werkscheiding mocht je geen opvang met betaalde kracht in het pand hebben, of een dergelijke opvangruimte werd wegbezuinigd om project rond te krijgen. En qua interne factoren kon de organisatie van zo’n opvang te moeilijk blijken.

Maar incidentele opvang was nooit een probleem, wat kleine dingen zoals nog even naar de winkel, of een avondje uit eten wel mogelijk maakte; geeft ook een vorm van vrijheid. De ervaring dat je het niet alleen deed, en dat je anderen had om op terug te vallen is wel erg waardevol gebleken; je staat niet in je eentje te koken want er is vaak iemand om je gezelschap te houden. Dus het aspect van eenzaamheid in die zorgtaken werd wel weggenomen.

In de uitwerking bleek dus dat een dergelijke woonvorm, met gedeelde voorzieningen ook bevrijdend werkte voor één- en tweepersoonshuishoudens, en voor alleenstaande, vooral; moeders die uit hun isolement verlost werden?

Zeker, dat is bij veel van de CW-projecten ook echt ingebouwd door verschillende woningtypes te realiseren: gelijkvloers voor ouderen, kleine woningen geschikt voor alleenstaande ouder of tweepersoonshuishouden, maar ook woningen met meer ‘vlakjes’ voor gezinnen met één of meer kinderen.

Daarnaast laat onderzoek uit die tijd zien dat alleenstaande ouders een veel groter aandeel binnen CW hebben dan in de hele NL-samenleving. Dit is een wisselwerking; het is deels voor hen gebouwd, maar ook daadwerkelijk hele fijne plek voor ze.

Ik heb Lies van den Donk mogen spreken van de zomer, dat was heel bijzonder. Zij gaf aan dat CW belangrijk voor haar was om als vrouw en moeder contact met andere vrouwen te hebben. Dus het opheffen van het isolement dat je ziet in het kerngezin is ook echt een kerngedachte van CW.

Maar incidentele opvang was nooit een probleem, wat kleine dingen zoals nog even naar de winkel, of een avondje uit eten wel mogelijk maakte; geeft ook een vorm van vrijheid.

Nog steeds stuit ik op buitenstaanders die denken dat Centraal Wonen iets is voor geitenwollensokkendragers, voor gesjeesde hippies. Heb jij dat ook gemerkt?

Zeker. Het is relatief onbekend en mensen gaan dan snel in hun hoofd naar waar ze wel van hebben gehoord, bijvoorbeeld de commune, ook door de tijd. Ik vraag vaak of ze bekend zijn met de wooncoöperatie en maak dan de vergelijking daarmee. Of ik leg uit dat het gaat om gemeenschappelijkheid qua sociaal contact en niet om het delen van bijvoorbeeld kleding en partners.

Heb je nog nieuwe ontwikkelingen gesignaleerd in CW-projecten?

Omdat ik deze scriptie voor de stads-geschiedenis master heb geschreven, ben ik niet heel bewust bezig geweest met de ontwikkelingen nu, maar wat ik wel zie zijn de overeenkomsten tussen CW en wooncoöporaties nu. En ik zie

Een prent van “het kerngezin”, in: Dolle mina. Het gezin hoeksteen van onze maatschappij – Alternatieve Samenlevingsvormen: een feministisch-socialistische visie. 1977. P. 5.

In dit kleine boekje noemt Dolle mina gemeenschappelijk wonen als alternatief op het leven zoals afgebeeld in de prent!

wel de ontwikkeling dat we als samenleving weer meer openstaan voor meer gemeenschappelijkheid in het wonen. De wooncoöperatie staat in de woningwet sinds 2015, CW had die luxe niet. Beleid, wetgeving en financiering waren altijd grootste barrières voor CW, maar een verankering van gemeenschappelijk wonen in de wet biedt nu nieuwe mogelijkheden. Bestaande CW-projecten kunnen denk ik goed inspelen op deze veranderingen en zich bijvoorbeeld omzetten tot wooncoöperatie om de gemeenschappelijkheid veilig te stellen. En ze kunnen zich hard maken voor goed beleid e.d. en zichzelf als voorbeeld geven van een succesverhaal.

Wooncoöporaties nu willen het wiel opnieuw uitvinden, maar we hebben al een succesverhaal als voorbeeld in CW, een ontzettend duurzame woonvorm (sociaal gezien in dit geval). Het grote succes is participatie van bewoners bij iedere stap van het ontwerp- en bouwproces. Daar kunnen we veel van leren. En grappig dat wooncoöporaties nu groot inzetten op bijvoorbeeld duur-

Ik zie wel de ontwikkeling dat we als samenleving weer meer openstaan voor meer gemeenschappelijkheid in het wonen.

zaamheid en vervullen van buurtfuncties, terwijl dat ook bij CW in de jaren 70 al speelde. Ook daar kunnen ze leren van CW.

Wat ik zie in het CW-project waar ik zelf woon is dat er overdag bijna niemand thuis is om het project te bewonen... vrouwen werken inderdaad net als mannen, buitenshuis. Daarmee zijn er nog minder mensen thuis dan in de tijd dat we bij de naoorlogse buitenwijken spraken van ‘slaapwijken’. Terwijl daar de vrouwen altijd nog thuis waren. Wat zouden we daaraan kunnen doen?

Ik denk dat dat een probleem is van alle soorten woningen behalve ouderenwoningen, omdat vrijwel iedereen werkt. Ik vind dat er meer aandacht mag komen voor werkruimtes binnen of aan projecten, zodat mensen er naartoe kun-

nen komen en kennis kunnen maken. Daarnaast vind ik het bij de huidige tijd passen en hard nodig dat er bijvoorbeeld een soort third space zou komen, waar (buurt)bewoners een dagje zouden kunnen werken of gewoon een krantje kunnen lezen met een kopje koffie. Zelf mis ik dat heel erg in mijn buurt.

Daarnaast vind ik het bij de huidige tijd passen en hard nodig dat er bijvoorbeeld een soort third space zou komen, waar (buurt)bewoners een dagje zouden kunnen werken of gewoon een krantje kunnen lezen met een kopje koffie.

In CW Delft is een geweldige ruimte waar activiteiten georganiseerd worden, maar dat soort ruimtes vervullen nu niet overal die buurtfunctie. Daar is wel potentie voor, al zou de gemeente of buurt zelf daar ook steun in moeten geven. Want zoals je al aangeeft: de meeste bewoners van CW werken tegenwoordig. Maar in een hele buurt zijn waarschijnlijk genoeg mensen die gewoon thuis zijn (pensioen, parttime, werkeloos, onregelmatige tijden). Natuurlijk vergt het verzorgen van zo’n plek wel tijd en energie. Hoe het precies zou moeten, daar heb ik nog geen antwoord voor.

We zijn er dus nog lang niet, maar er is zeker een perspectief. Heb je een idee wat je zelf gaat doen? Ga je door op het onderwerp van je onderzoek?

Ik ben inmiddels begonnen met een tweede master in stadsgeografie, en ik hoop verder te gaan met zulk soort onderzoek in de hedendaagse context. Hierna hoop ik als onderzoeker in huisvesting aan de slag te kunnen. En ik zou ook graag in de praktijk meer met huisvesting en gemeenschappelijkheid bezig willen zijn!

Dankjewel voor dit interview. Wij wensen je veel succes met je verdere onderzoeken.
Graag gedaan

FK met dank aan Zomer Zeijlemaker

Tabel 13.1 Samenstelling naar type huishouden (%)

Huishoudenstype	CW Hilv.Meent		CW-proj. Nederland	
	1977*	1986	1986	1985
alleenstaanden	29	44	47	28
paren	17	11	7	25
één-oudergezinnen	24	20	28	6
twee-oudergezinnen	29	24	16	39
anders	-	-	1	2
totaal	99	99	99	100
n (= huishoudens)	54	54	996	5,6 milj.

* De bewoners van de woningen voor jonge kamerbewoners staan in par. 3.2 als ‘andere huishoudens’ en hier voor 1977* als ‘alleenstaanden’ aangemerkt, om de gegevens te kunnen vergelijken met die van andere Centraal Wonen-projecten in 1986.

Samenstelling naar type huishouden (%). In: Kesler, Beatrice. Centraal wonen in Nederland: een onderzoek naar bewonerservaringen en sociaal-ruimtelijke voorwaarden. Wageningen University and Research, 1991. 194.

Zie hier het verschil in één-ouder gezinnen in CW-projecten versus in Nederland! Derde rij rechts. En ook het aandeel alleenstaanden CW-projecten versus in Nederland, eerste rij rechts.

Vereniging Gemeenschappelijk Wonen

Lauwerecht 55 351 5GN Utrecht
Telefoon: 06-13015869
Bank: NL69 INGB 0002015796
Internet: www.gemeenschappelijkwonen.nl
Mail: info@gemeenschappelijkwonen.nl

Lidmaatschap en abonnement Gewoon Anders

- Contributie voor woongemeenschappen van minder dan 25 huishoudens: € 4,00 per huishouden
- Voor woongemeenschappen van 25 of meer huishoudens: € 37,50 + € 2,50 per huishouden. In beide gevallen is dit inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders. Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Woongemeenschappen in oprichting: € 25,00 Woongemeenschappen in oprichting: € 25,00 (onafhankelijk van aantal huishoudens). Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders. Extra abonnementen à € 5,00 per stuk
- Donateurschap: € 15,00
Inclusief 1 abonnement op Gewoon Anders
Losse abonnementen: € 15,00 (opzeggen voor 1 oktober)

Bestuur

Ben Lindenman (vice-voorzitter)
Peter Bakker (secretaris)
Gerard Franse (penningmeester)

Bureau

Tienta Verleg

Algemene informatie

- Kijk op www.gemeenschappelijkwonen.nl voor:
- Adressen aangesloten woongemeenschappen
 - Consulenten
 - Verwante (ook buitenlandse) organisaties
 - De digitale ‘Gewoon Anders’
 - Het logeernetwerk
 - Studiemateriaal en allerlei actuele informatie over gemeenschappelijk wonen
- En ook voor informatie over:
- Adressen van andere woongemeenschappen
 - Uitgebreide informatie voor initiatiefgroepen en bestaande woongemeenschappen

Prikbord

Voor woongemeenschappen die nieuwe bewoners zoeken en voor mensen die op zoek zijn naar een woongemeenschap is er de gratis site: www.woongroep.net

Forum

www.gemeenschappelijkwonen.nl/forum

Twitter accounts

@centraalwonen
@CohousingNL
@GemWonenDag

